

Հետեւեցրել է Յամենայն դէպս «Թէոդոտոն, անու-
նէն շատ Հեռու էր: Ստեփանոս կատարեալ «ա-
նապականապաշտ, Յուդանիտ՝ էր, եւ շատ դիւրու
կենար բնջ Հարսել թէոդոտոնի Հետ, որուն Հետ
այնպէս վիճած էր խորով գերախորհրդապետ բա-
նակցութեան ատեն: Ասկից կը տեսնուի թէ Ստե-
փանոս գրութեան մէջ չի կուսիր ուղղակի Յովհ.
Իմաստասիրի դէմ, ինչպէս եւ խորովու, որոնք
թէեւ չէին Յովհանիտ եւ ոչ ալ Սեւերեան, առ-
կայի կը պաշտպանէին Ստեփանոսի բնարանի «ան-
ապականացու, բառն, թէպէտ ոչ այնչափ խիստ
առամար:

* Ն. Ա.

Յ

ՅՈՒՅԱԿ ԶԵՌԱԳՐԱՅ ԹԱԻՐԻԶԻ

Ա.

Յոսոյի ձեռագրաց մասնադարարանին Հայոյի կամ
Բերքաթաղի.

(Հարմարութեամբ)

45.

ԺԱՄԱԳԻՐԶ, ՍԱՂՄԱ ԵՒ ՏՅՆԱՑՈՅՑ

(1641-էն առաջ):

ԹՈՒՂԹԸ արդի վիճակին մէջ 231: — ՄԵԾՈՒԹ-
ԻՆԻՆ՝ 25X20X7 սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՆ՝ երկսին, իւրա-
քանչիւր 19X6 սմ.: — ԳԻՐ խոշոր քուրդիւր. թա-
նաք սեւ. զօրեւեցող, սկզբնատողքն ու սկզբնատա-
նոնք կարմիր եւ մութ կանաչ, տող 22: — ՆԻԹԹ՝
թուղթ: — ԿԱՋՄ՝ շուրի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԸ՝ քուրդովն
փտած ու քորքումած: — ԴԱՍԱԿ ԹՈՒՂԹ լկայ: —
ԼԻՍԱՆԸԱՋԱՄԻՐԻՐ ԵՄ անարդեստ: — ԳՐԻԶ ԵՄ ան-
ճանօթ. թուական՝ ՈՂ — 1641 թուականէն առաջ:

2-եռագիրն կը պարունակէ. էջ 1—3 Մեղայ
ամենատարբ. էջ 4—115 Ժամագրաց. էջ 116—
251 Ատենի Սաղմոս. էջ 252—285 Տօնացոյց.
286—291 Աւետարանք իւզաբերից:

ԵՒ ՀԱՍԱԿԻՆԻԹԻՆԻԲ. էջ 118բ. Եւ Ղարայ
խան առաջ ատենի սաղմոսարան: Յիշատակ հոգոյ
իմի եւ կողակցին իմի նախաթիւ եւ որոյ իմի տէր խա-
չատրին Ամեն:

1 Լուսադոյն է կոչել «Արքիդիոս», որուն կանոն-
ներէն յառաջ ալ կը բերէ քովի մէջ Հատ Իրեւն եղա-
կացութիւն իւր խօսքի. Հմմտ. էջ 31—5: Ինչպէս Հրատա-
րակին դիտած է Ստեփանոս Հոս աչքի առջև ունեցած է
«Իրատականութիւն Ժողովին Ամբարշտ», գրութիւնն,
որուն «մասնադրական Ջ. Նովոբր. գրեթէ բառացի նշոյն
է Ստեփանոսի Բ. Նովոբր. Հետ», իսկ իւր Եւ «Իրատ.
Ժող. Ամբարշտ», Ամբարի 341Ի Ժողովն երբեք պայտի-
բան մը չի խոստովանած եւ իւր ալ կրնար խոստովա-
նիլ: — Այն խոստովանութիւնը բառացի Հմտած է
Երգիչի առ Ներսէս Բ. կրկին թղթերէն (Գրեթ թղ.
68—9.) եւ ապրցուած կանոնադրոց մէջ Ամբարշտ Ժո-
ղովին կանոնաց կից (Հմտ. Տալեան՝ Եւր. էջ 651
մարդը Հետ. այսմ ֆինիլ Բուշակ Յիփիսեցի Ա. Յով-
Հանեանի Հայերէն 2-եռագրերի. Լայպցիգ. 1903. էջ
14—16): Բարեւ անշ առիթ կ'ունենանք ընդարձակ խո-
սելու այս եւ նման խնդրոց վրայ:

Էջ 176բ տէր ծառուրի որդի զուգաս:
Էջ 286բ. Եւ Ղարայ խան առաջ պաշտոնի
սաղմոսարան ի Հալաք ինչից իմից իշխատակ ինձ եւ
իմ ծնաւալացն Հաւր եւ մար իմից. եւ Կարայ իմից.
եւ Կարային իմից եւ որոյց եւ զատեալ իմից. եւ նմ
արեան մերձաւորաց իմից. կենդանաց եւ մեռելոց որը
կարգան եւ ուզալին ի ամենէ աւրինակելով: Ի Բերա-
նով եւ արեւն ողորմի ատէ զվերայ սաղմոսաց եւ նմ
իւրն ողորմի տառ եւ ի Հանդիմանայ ամեն ամեն եղիցի
եղիցի: (այլ գրով) Ե. Ա. Գրան ամի: Թ լկական Հայոց
Ա. Ղ. տարի ալ որ կարգայ ողմ:
Էրբին երկու թերթերուն վրայ ալ կան տար
գրէ իշխատակութիւններ, բայց անթիւնէն եւ թէ
գրերուն անպիտանութեան եւ թէ թերթերուն հեռ-
թեան պատճառաւ:

46.

ՄԱՇՈՑ

?

ԹՈՒՂԹԸ 441: — ՄԵԾՈՒԹԻՆ՝ 31X22X10 սմ.:
— ԳՐՈՒԹԻՆ՝ զեղեցիկ եւ մարդ. երկսին իւրաքան-
չիւր 24X6 սմ.: — ԳԻՐ քուրդիւր. տող 34. Թանաք՝
սեւ. սկզբնատողքն եւ կարմիր եւ թուս-կարմիր: —
ՆԻԹԹ՝ թուղթ: — ԿԱՋՄ՝ կաշնպատ փայտ: — ՀԱՆ-
ԳԱՄԱՆԸ՝ կաղնի քայքայուած, թղթերը թափփած
սկզբէն, վերջն եւ մէջերի պակասաւոր. վերջերը
նաեւ պատտաւոր, բայց մեծագոյն մասամբ գրու-
թիւնն անաղարտ է. այնպէս որ նոր կաղնով մը կրնայ
զերբը կանոնաւորուի: — ԴԱՍԱԿ ԹՈՒՂԹ էջ 116բ
եւ 182բ: — ԼԻՍԱՆԸԱՋԱՄԻՐԻՐ քաւական յաշող
եւ, մասնաւոր լաւ նմ էջ 183 եւ 269 դրուած մեծ
խորաններ: — ԳՐԻԶ՝ Սիւնիւն. ստացող՝ Մարտիրոս
Երեց. տեղ եւ թուականն անյայտ:

ԵՒ ՀԱՍԱԿԻՆԻԹԻՆԻԲ. էջ 3բ. Ով քահնէ եւ
խիտ մեղօր եւ մին մեղաց իմից. աղաւթէք ի քն
որ ողորմած է:

25բ. Չտաղաւը հոգիարուդն նմաւունչ նր
տառիս, զմարտիրոս երեցն, եւ զիւր զաւակն զար-
մած էին: եւ զամենայն արեան մարկայիւր, եւ զփո-
խեցեալն ի քն ինչեպից ի քն: եւ նմ զեղ ինչ
յիւր առատ ողորմութիւն. եւ նմայ փառք յաւիտեան
յաւիտենից ամեն:

92ա. Տէր նմ ողորմաւ ստացողի գրոցս. մարտի-
րոս իրիցուն եւ գեաւարայ զաւակն իւրոյ Կր ամուռ-
լին, եւ աշխատողի նր:

268բ. Հոգի նր նմ Շմարիտ որ կարողութիւն
Հաւր աղաւթութիւն որդւի զարութի նր Հոգեդոյ: Ժա-
մանիցի մինչեւ քայքայվայ: Եւ յայսմ հետեւ տուր զաւ-
րութիւն անկարիւր. եւ իմաստաւոր զանհանգիւր. եւ
նմաւառ լին տկարիւր. զի կարողութիւն քն կարապից
Հասանել յաւայտ նմաւունչ տառիս եւ քեզ փառք
այժմ եւ յաւիտեան յաւիտենից ամեն:

Այլ (նոր նմաւորութիւն). իշխատակ է Բարան
Հանաւոր զապալանի որդի յարեւելին ամեն:

277բ. Քահնէ եւ քահնէք նմ հոգի նր նմ
Շմարիտ ողորմաւ կարապալանց եւ լողաց. եւ ողորմի
առաջորդաց: Ինձ մեղապարտ սեմանի. անարհեստ ախ-
մար փոցուն զրդի. եւ ծնաւալաց իմ ի մարմնի. միտա-
ք ին եւ հոգիութիւն. եւ կենակցի իմ զայսմ. կամաւ

յեկն աւետիքն դանիւնին սամուէլին այլուք կ'աւ-
րանն՝ դասաբացն մանգանին կոյճարին եւ մայրանին՝
կարգ'ապաշտը եւ լազաց որք զորոմի առէջ ամեն"。
էջ 185 ր եւ 309 ր "եւ վերին շարացող իրաւ սաղիանցի
որ սարգիսին եւ կողակիցն իւր մահպաւնքին եւ որդուն
իւրաւ սամուէլինն"։

Երբորդ ստացող մը կը թուի, էջ 121 ր եւ
288 ա "եւ շա առաւ եւստաղ մը քորոյ սանաւառին
եւ ծնողացն խաչկին յաւրիսանին"։

48.

ՅԱՅՍԱՐԴՈՒՐՔ

921 = 1438.

ԹՈՒՂՈՒՐ 767 (Նշանակում 765. քայց 366
փախցում, 439, 502 եւ 506 կրկին)։ - ՄԾԹՈՒԹԻՐԻՆ
34X25X11 սմ.։ - ԳՐՈՒԹԻՐԻՆ՝ մարութ, ճիւղսին, իւր-
աքանիւրք 27X9 սմ.։ - ԳԻՐ խոշոր քողորդը. տող
37. Թանաք սնւ. վերնագրերը, սկզբնաւորներն ու
սկզբնաւորները կարմիր եւ վարդագոյն, քայց կէսն
խոշոր նսւնդի, քայց ձիթագոյն եւ կանաչ։ - Նիւթ
նսւտ եւ ոտքի թուղթ։ - ՎԱՋՄ՝ ամուր կաշեպատ
տախտակէ։ - ՀԱՄԳԱՄԱՄԻՔ՝ թղթերը դեղնած. քայց
նոր. ձեռագիրք քանի մը անգամ նորոգուած եւ արդի
վիճակին մէջ սկիզբն 1-9 թերթերը եւ վերջն վա-
րանի մը թերթ նոր նսւ արտագրուած։ - ԴԱՍԱՐԴ
ԹՈՒՂՈՒՐ էջ 758ա-761բ, 763բ եւ 765բ։ - ԼՈՒՍԱՄԱ-
ՅԱՋԱՐԻՆԻՔ, գլխագրերին ու զարդագրերը շատ քիչ
նսւ եւ շատ պարզ. միայն ուղղագծով առային քերտի
պատկերը նորոգուել ձուած է։ - ԳԻՐԲ Սգարիս,
քայց վերին մասերը զարծ եւ Մարգարայ. ինչպէս կը
յիշատակայ յայտնակէ սկսեալ 691թ ճընծին։ - ՃԵՂ
Նախակայի վախը։ - ՃԵՂ Յովնանէս արքեպիսկոպոս,
ստղծողը Նախակայի վախը։ - Թուական 921 =
1438:

2եռագիրք կը պարունակէ՝ էջ 1-603 Եւսյա-
մաւուք, որուն մէջ նոր վկաներն կան Աւագ Սայ-
մապոյ, Յիմար վանեցի, Թամար, Եղիսարեթ
խառաքատայ, Եւլեփի Դուռնեցի, Թեոդորոս Աւ-
բատապոյ, Մեղիսեթ եւ Կարապետ վանեցի եւ
Գոհարեկ Աբատապոյ. էջ 603բ - 757բ Ճա-
ղորտիք՝ վերջը ընդհատուած. մնացեալը ցանկ եւ
յիշատակարան։

Ճաղորտիք կը պարունակէ. 1. Աւաջաւորի
պահոց Բշ. օրն. առացեալ Եւլի. Ուփ. Երեւելի
եւ վայելուի է տաւան. էջ 603բ - 607բ. 2. Երա-
նելոյն Եւլի. Ուփ. առացեալ Աւաջաւորի պահոց
Գշ. օրն. վասն շարժման եւ ապաշխարութեան.
Տեւեք զայլ զգարութիւն. էջ 608ա-611ա. 3.
Երանելոյն Եփրեմի առացեալ վասն զըզման եւ
ապաշխարութե. Բարիքը էր պահել զաւանդն.
էջ 611ա-614ա. 4. Աւաջաւորի պահոց Եշ. օրն.
Խրատ Տգեւոր առացեալ որ վարդապետաց. վասն
այնորիկ առե պահէք առաջաւորաց. էջ 614ա-
617ա. 5. Երանելոյն Եփրեմի խորին սարդոյ սաս-
ցեալ է նիւնուէացին. Աճա Տրաման Տաւեալ առ
ամբարներն. էջ 617ա-623ա. 6. վկայարանու-
թիւն որոյն Սարգսի զարաւարին... ի ժամանակս
Թագաւորութեանն Տումայեցուց. (Թրգմ. Դ.
Շնորհաւոյ՝ Միխայէլ ասորիւն). էջ 623ա-
630ա. 7. Երանելոյն Եփրեմիսու Կոստանդեա
Կիրարացոյ առացեալ յաւր մեծի յարութե ան մերոյ

յոյի քոյ. եւ առ. Թովսէփ արեմաւթացին. Զինչ է
այս. այստար լուսմի թագում. էջ 630ա-636ա.
8. Պատմութի Սրբոց վարդանանցն. Մեծ. է ուրն
այ. էջ 636ա-641բ. 9. Պատմութի նախարա-
րացն Տայոյ որ յեա մեծ պատերազմին կորցան. եւ
վասն վասակոյ թէ զինչ եղեւ. Դարձեալ յորժամ
գլխեղեց զմահուանն... էջ 641բ - 646ա (Եփրեմ
եւ Եղիշէն). 10. Բուռ քարեկենդանի կիրակին.
Եփրեմ... յապազս պահոց քառասնորդաց. ի շա-
նիւս փառաց քոյ. էջ 646ա-651ա. 11. Առա-
ջին շարաթէ աւրն. Յիշատակ որ վկային Թեոդորո-
սի... ի Մովսէսի պատմութեանն ծննդեանն եւ
վարուցն. ի ժամանակին յորում ժողովուրդն
աղէքսանդրոս փիլիպան. էջ 651ա-653բ. 12.
Շա. աւր. ճաղոյն. վասն անընտ որդանցն... վար-
դան վերգի առացեալ. Եւ արք. Կիւրջ. այստար ժո-
ղովրդը. էջ 653բ - 656ա. 13. Եւլի. Ոսկեր-
բանի առացեալ ի Ղուկասու աւետանի մկնութեն.
Բայեժամ վարդապետն քարեփառ. էջ 656ա-
657ա. 14. Ա. կիրակին. Ա. Սեւեթրամոռի տաա-
ցեալ յաւետարանի մկնութենէն. Այր մի իշա-
նէր յեղաւոյ. էջ 657ա-660բ. 15. կիրակի ճաղո-
յն. յաւետարակն. Ա. վարդապետաց առացեալ ի յա-
շար պիգութե. վասն այնորիկ առե պահէք ամային
գիրն. էջ 660բ - 663բ. 16. Մանգալուհեցոյ
առացեալ վասն պահոց. Այդոյ եւ աւադաւոր եւ
կարեւոր են. էջ 664ա - 667բ. 17. Յոհանու
մանգալուհեցոյ առացեալ վասն սակաւ գողու-
թեան. Եւնկարծ գողացոյ եւ անեքելոյթ յա-
փշտակէ. էջ 667բ - 669ա. 18. Պատմութի անընտ
որդանցն եւ վա խառութե նց թէ ուսուր են. (նոյն
ընդ 12). էջ 669ա - 671բ. 19. Վս նեւինն ի
բանն յայտնի մարդ... Տն մեր ասե յաւետարա-
նին. էջ 671բ - 674ա. 20. նոյն ընդ 5. էջ 674ա
- 678բ. 21. Վս միայնակեաց որ ոչ թողու զհայր
կամ զմայր... Որպէս ասե օրն Դիւնեկոս. էջ
678բ - 680բ. 22. Վս մեղաց ի բանն յոհանու.
Են մեղ որ մեղք են եւ են որ մահաւ չափ են եւ
այն. Բնական ընտրութե մ ոչ... էջ 680բ
- 684ա. 23. Վս մեղաց. Ասէ միգրեն Մովսէս.
Եթէ անուն գողորմութին ամ ի հազար ազգս...
Աւենչ գողորմութին ի ա ապազ կրկին իմացու մե-
ուին. էջ 684ա - 685ա. 24. Վս մեղաց ի բանն.
Յանկութի յապազ զմեղ ծնունդ... Աւան որ
խոսեցան ընդ Եւլի. էջ 685ա - 686ա. 25. Վս
խորհրդոց մեղացն. ի բանն առակին. խորհրդոց
ամբարշտաց Տարց եւ փորձ եղեցին. Երեք են տե-
սակ մեղաց. էջ 686ա - 688ա. 26. Վս լեւելոյ ի
բանն առակի. մահ եւ կեանք ի ձեռն լեւելոյ են.
Տրմ մեր եւ ասած յա շա Տրամայ. էջ 688բ - 691բ.
27. Վս լեւելոյ եւ քարկութե. ի բանն լեւելոյ Տրո-
ղար մտիրաւու. Եւսկորոս ասե ի կաթողիկէն.
Ած զմարդն ուղ զարգեք է հոսգեալ. էջ 691բ -
694բ. 28. Վս. Տամբարութե ի բանն առակին. մի
ստեթ թէ առիկ վրեժ ի թշնամեաց... մը թէ խնդրեն
շարեայ փոխաւոր են. էջ 694բ - 695բ. 29. Վս
ամբարտաւանութե եւ խառարմութե. ի բանն առ-
ակին. Տր ամբարտաւանեց Տախատու կոյ. Սկզբ-
նաւարն օրն եւ արուսեակն անկեալ. էջ 695բ -
698ա. 30. Վս քոյն ի բանն Ղուկասու. Զե նշէք.

աւարի շարժումում հինգշաբթի օրն, այս է Այլ շունչը գրէց Ալեքսան Սարգիս Մոսկովեան (տակը երգեր եւն)։
Գլխաւոր իշխաւորներ, էլ 762-ը (երկրորդ աստղորդէն), Սուզ ինչ յիշատակարան պայծառ ընթերցողաց, փառք ամենապօրին նա եւ պարզէն առաւին բոլոր բարեաց, Հօրն ամենակալի, էւ գոհարթիւն Որդւոյն միանձնի էրջո հաստի։ Բարեբաւունքին հոգւոյն փառացիք զարարածն նա՛մ զարգալողի։ էլ փառաբանութիւն երկրպագութիւն եւսանչայ երրորդութեանն այժմ էւ միշտ, յաւիտեանս յաւիտենից Ամեն։ էւ արքայակաջող եղեւ յայտ՛մ հոգեւորդք մատենի, եւ ծաղկափթիթ բուրաստանին զարբերմաւ եւ հեցահագի ազախին նայ, եւսըլխանն, որ է 'ի գեղջէն քանդառու, 'ի հաշալ էւ արդար վատաւորից իւրաց, եւ ետ 'ի գրւածն սէ Գեորգիայ, որ այժմ՛ առի, Անուռ սէ գեւորը։ Ան յիշատակի հոգւոյ իւրոյ, եւ հոգւոյ ծնողացն, հօրն իւրոյ տէր գասապարին, եւ մօրն իւրոյ սեւ- բնանինն, եւ այլ նա՛մ մերձաւորն յիշեցէ, եւ նա՛մ ողորմ ասացէ։

Գարձեալ յիշեցէ եւ նա՛մ ողորմ ասացէ զասպարոյն նր զորաց զարբերմաւ ազախին նայ զեպղախանն, եւ զննողն իւր զտէր գասապարն, եւ զուեարխանն յիշեցէ եւ նա՛մ ողորմ ասացէ։

Գարձեալ յիշեցէ ի տէ՛ մեր, զաստղող նր գրոյց զարբերմաւ եւ բարեւեր ազախին նայ եպղախանն եւ զեպղախին իւր զմանին, որ ձեւառուս էրն հնա իրերաց, եւ 'ի միտսին գնեցի գեղալիքփթիթ յայտառուսը զայս, զն յիշատակի հոգւոյ իւրեանց եւ հոգւոն ծնողացն եւ նա՛մ արեան մերձաւորացն կնիքանեացն եւ ննիքեղացն, յիշեցէ եւ նա՛մ ողորմ ասացէ Ամեն։ Գարձեալ յիշեցէ 'ի տէ՛ նա՛մ նա՛մ զմանին եւ զիր- զակիցն իւր զեպղախանն, եւ զննողն իւր հայրն միւր- զախանն, եւ մայրն իւր այրուսին, եւ զնա՛մ ազգայինն իւր եւ զնա՛մ արեան մերձաւորն յիշեցէ եւ նա՛մ ողորմ ասացէ։

Գարձեալ յիշեցէ 'ի տէ՛ մեր զեպղախանն, եւ զիրգալիցն իւր զմանին, եւ զննողն իւր զտէր գասապարն, եւ զեպղախանն, եւ զննողն իւր, զպապն, բարաղանն եւ զհանիկն իւր զհաւրիկանն։ էւ հօրաքոյրն իւր զմարիամն։ էւ զհօրեղբարն իւր զԳլքանն, զբաղտասարն։ էւ իւր եղբայր մարգարէն, եւ զնա՛մ արեան մերձաւորն, զկնիքալիցն եւ զննողն, եւ զնա՛մ արեանաւորը նր յիշեցէ եւ նա՛մ ողորմ ասացէ եպղախանն, եւ զեպղալիցն իւրոյ իմանուռ, եւ իւր ծնողաց տէր գասապարն, եւ սեւալինն։ էւ զուգ յիշեցէ եւ յիշեցալքդ յիշեալ լինիք առաջի անմահ գաւառին նայ։ Յորժամ զայլեւ հաստեցանէ իւրաքանիքն զգործն իւր, եւ ընկալի՜ք զգոսկն կնեացն եւ անմահութեան ճեղ նրն նա՛մ Ամեն։

Արք՛ գնեալ եղեւ զայտառուսը զայս, ա. ճ. հգ. Թաւն հայրոց 'ի գաւանն 'ի զգոսար ժամանակի Յօրժան առին զամենայն զերկիրն շահաստան, եւ զերեւան, եւ զամենայն գիւղեւ եւ քաղաք ընդ նմա 'ի ժամանակս առաջ փաշային երեւանայ։ էւ 'ի հայրապետութիւն նր էջմիածնի, տեսան Կարապետն նա՛մ հայրց կնիքին։ Նա եւ աղալեմ՛ զհանգիստը, եւ զննողն քաղաք զնմա՛մ պահէք 'ի լո՛ւ, 'ի կրպէ, 'ի մա՛ւ, 'ի ձի՛թ, զէ՛ 'ի միլի շնորհացն արժանի լինիլիք, եւ թէ՛ ոք անխեմա՛ պահեցէ, եւ զաղալանս մեր անտես առնիցէ, 'ի միլի շնորհացն զգեալ լինիլիք աստ եւ՛

հանգեմանին։ էւ եւս աղալեմ՛ մի ոք իշխեցէ հանել զաւ 'ի գաւանն նր ուխտին Անուռ նր գեորդին, մերց կամ՛ օտար։ կամ՛ ծախել, կամ՛ զբաւել կամ՛ զողանալ, եւ ոյ՛ ոք ննգին, գ. ճ. Ժ. հայրապետաց նպալից ներքոյ լինի, մասն ինչ, յաւալի առցէ, եւ բաժինն ընդ խաշահանացն կրեցէ Ամեն երկից եղիցէ։ Հայր մեր որ յերկրին եւս նր եւ։

Էլ 762-ը (փոխանակ առաջին գրին յիշատակարանին, որ կորուած է) Արք՛ 'ի ծաղկալից գորդոյն թուականն յոյժ հնացեալ էր եւ հազիւ թէ միայն նշմարանցն երեւէր եւ մեք տեսեալ ըստ աստն եղաք թուական գրքոյն որ էր պ՛ Է՛ ում, ապրին 'է ում տեսեալ ամենն աւարան եղեալ էր։ գրքեալ ձեւաւման յովհաննէս վրդպին 'ի կեարեայ որ է զայսարի քաղաքին 'ի հաշալին նր թովհանն զինն յովհաննու կնիքին, զն այն գրեցուք, զի զայնաստանն նորին տեսանիլով միլ բերան ասցեն զզորմին, եւ յիշողացն տէր ողորմացի իւր միւսանգամ զայտեսանն եւ յաւաւրն անկնիքն ամեն։

Էլ 764-ս ցանկին վերջը գրուած է, նոսր գրով, Յառաջ քանի չէ գրեալ զի մեք հարեւանցի ցանկ ծաղկաքաղ առնելով՛ զերկար մնացը ուր տեղ որ կոյ կամենաք գրէք զի տեղ շատ կոյ եւ զի նուստ նոսար կարապետս յիշեցէ 'ի նորդաման բաղոմ՛ ներդիւրեկից։ Այլ եւ յիշեցէ զնորդեկ առաջ մհէ անաւնէ եւ զննողն այրն աւետիքն կնիք ասին, եւ զորդին աւետիքն մարտութիւն եւ թաղէոս, եւ այլ հասցին ննիքըն, յորդեք յիշեալ լիցին առաջին անմահ գաւառն յոյ՛ ամեն։

Էլ 765-ս, կոյ ճառերորի ցանկը, որուն վերջը 'ոյ՛ որ այս գիրքս կոչայ եւ բերան տէր ուլայ ասա։

49.

ՅԱՅՍԱՍԱԽՈՒՐԷ
(1418—1678),

ԹՈՒՂԹԸ 555 (շահապկուած 554, ըսյոյ 248 փախցում, 112 եւ 227 կրկն)։ — ՄԾԾՈՒԹԻՈՒՆ 39X28X18 սմ.։ — ԳՐՈՒԹԻՈՒՆ նրկսիւն, իւրաքանչեւը 29X9 սմ.։ — ԳԻՐ խոշոր ընդլայն, Թաւաք՛ սնւ, զլուխնը, սկզբնատողն ու սկզբնատառերը կարմիր եւ քալազոյն, առոյ՛ 37։ — ՆԻԽԹ՛ յաստ թուղթ։ — ԿԱՂՄ՛ կաշեպատ փայտ։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆԸ զոնաքուցիչ, վերէն մէկ-երկու թերթ պակաս։ — ԴԱՅԱՐԻ ԹՈՒՂԹ 1ա-2ա, 5բ.։ — ԼՈՒՆԱՅԱՆԱՅԱՐԻՈՒԸ, ծովապ, սուրբնու պատկերնոց՛ զորոն ալ միշտ արտեստով։ — ԳԻՐԶ՛ Աւազ, ըսյոյ փոքր մաս մալ, Գորդոր (յաւազակէ յիշուած էլ 76-107)։ — ՄՍՍՈՂ՛ Թուվայ քահանայ եւ ներաքան յաշատուր եւ Յալու արքայաց։ Երկրորդ ստացող է Մէլիքա, որ իր իօշտմ կամ խաշուս անուն կնոյ՛ հետ նորդեկը ձեռագիրը, զորովմն նոր արտաքան յալով էլ 273-276։ — ԹՈՒՆԱՄԱՆ՛ անյայտ, ըսյոյ 1418 եւ 1678 թուականներուն մէջտեղ, որովման ունի Յիմար փանիքոյն վկայաբանութիւնը եւ էլ 153բ յիշուած է վերջին թուականը։

Ձեռագիրն է Յայտառուսը, մեծաւ մասամբ համանայն նախորդ երկուքին, սկիզբը էլ 2բ—5ա ճանկ, նոր վկաները նայն ընդ թիւ 48, կը պակի միւնյն Երեւաթթի, աւելի եւ Սահակ պարսիկ եւ Խոսրով Գանձակեցի։

ԾԻՇԱՅԱԿՈՒԹԻՒՆԻԲ, շատ բազմաթիւ եւ, առաջին գրիւք ամեն վկայաբանութեն վերջ կը յիշէ

քիչ անգամ Թուսնայ քահանան, բայց շատ անգամ խաչատուր եւ Թակոբ արեղապին, այս ու այն ազգականներու հետ. ասոնց տակ կամ ոտորին լուսանցքին մէջ աւելցած է երկրորդ ստացողի իշխատական թիւնը՝ իր արեւակներով: Ամենէն ընդարձակ իշխատական թիւներն են՝

Իջ 14բ. Որ ոտորմ ստացողի գրոց խաչատուր արեղապին եւ յակոբ արեղապին, եւ ծնաւազ նորին մուրատին եւ հուսմանօրին, խաչկին զատամին, եւ երարցն աղախային մէջքին եւ աւատ գծողի:

Իջ 27ա. Տը յն ոտորմ ստացողի գրոց. Թուսնայ քահան, եւ երարցն տիրացւին խաչատուր կրանաւորին եւ յակոբ կրանաւորին եւ ծնաւազ նորին, եւ աւատ գծողի:

Իջ 29ա. Որ ոտորմ ստացողի գրոց. Թուսնայ քահան, եւ քահան, խորտիւնին:

Իջ 76բ. Մանաւանդ զատացող գրոց. զխաչատուր կրանաւորին, եւ յակոբ եւ ծնաւազ նորին, եւ ինձ սակաւ ծրող մեղադարտ գրեգորի ամէն:

Իջ 87ա. (կ'աւելցնէ) Եւ գրեգոր մեղադար գրեգորի եւ մանիչակին ամէն:

Իջ 91բ. (կ'աւելցնէ) Եւ ամենամեղ գրեգորի եւ մուսն իմայ մէջբիշապի, եւ նա՛մ երախտաւորաց ամէն:

Իջ 107բ. Կը յիշուի աւատ գրեգոր, որ կը մնայ փնէւ վերջ:

Իջ 131ա. Որ ոտորմ քն ստացողի գրոց սրբաւեր կրանաւորաց խաչատուր եւ յակոբ եւ եղբարցն, մէջքին, եւ զարեղապին եւ աղախին:

Իջ 223բ. (կ'աւելցուի) ... եւ զեղապին մեղքն էն եւ աղախին՝ արեղապին:

Երկրորդ ստացողին կողմէն աւելցուած են.

Իջ 98ա. եւ զերկրին նորագաւթ գրոց հանգուցաթ մէջքին որդոյ զաջարին երրորդ մուրատին, եւ նա՛մ արեւ:

Իջ 317բ. Մեղքնին խօշին եւ որդոցն ոհակին օգնիսին եւ ոհակիսին ամէն:

Իջ 341բ. եւ զերկրին նորագաւթ գրոց մէջքնին եւ ծնաւազ նորին մուրատին եւ ուլախաթուսին եւ որդոցն սահակին եւ խաչկին եւ նա՛մ յարեան սերձաւորաց ամէն: (Էջ 304բ կ'աւելցնէ «եւ յոհան կաղմաղին», իսկ մէջքնին անուշը կը գրէ — Գրեգոր):

Իջ 353ա. (խաչատուր եւ Թակոբի իշխատական կողմէն վրայ կ'աւելցուի եւ եղբարցն մէջքին եւ խօշին եւ որդոցն ոհակին եւ թարխանին ամէն (Էջ 378ա որդոցը վրայ կ'աւելցնայ նաեւ իսկ):

Իջ 311բ. Որ ոտորմ նորագաւթ գրոց խօշին եւ ծնաւազն թարխանին եւ մուսն զուլեւնին եւ որդոցն թարխանին ամէն:

Իջ 219ա. Որ ոտորմ քն նա՛մ զնորագաւթ գրոց մէջքին կողակցին խառնուսին եւ որդոցն զաջարին եւ կողակցին եւ նա՛մ արեւն ամէն:

Ուրիշ իշխատական թիւներ.

Իջ 163բ (լուսանցքի վրայ նոտարգրի) Յի՛ քի՛ ծառա (բառ մը բաց թողուած) Թ՛ ժ. ա. Ծ. Խ. Է գրեցաւ:

Իջ 356բ—375ա. Ով խոհեմ կառավար Ժա՛մատեղաց: Չլազարաւ սկսելու, եւ զվեց աւուր աբար-

լու՛թնն նոյ, յիւրաքանչիւր աւուրս կարգայ, եւ զեղ-կելն յիշան:

Իջ 325—329 ստորին լուսանցքներուն վրայ կան մի քանի հանելուկներ Աբրահամի, Իսահակի, Թակոբի եւ Յովսէփի վրայ:

Իջ 324բ. Հիւրասեր ծեր նազելի, զենոյր խաւսուն գաւառ ի սեւեւ. ունէր ամուլ կին մը բարի, էր ծիծաղկոտ լաւագործին:

Իջ 325ա. Ովն զգաւն էր անմղուկ. կայր ուղանողին աղբււ հեղուկ, որդին ունէր ք մանուկ. միներ յիմար. մուսն խաբուկ:

Իջ 326ա. կարգաւ եւ դիտ զառաքելին, որ կին էւսն զիւր թեւորդին. գաւտմարտեաւ քնդ միշտ էին. բայց կարճացաւ ջինք ի տեղին:

Իջ 327ա. Գաւառեմարտն Ծակատուն. յալթա՜հարեալ եղեւ նկուն. եղեալ երթոյր կաղ կաղ ի տուն արթաւ ւ օշխարս իւր խոյտպտուն:

Իջ 329բ. Արեգական նման իշխան, եղբայրս ունէր իւր միտասան, թեպէտ եկաց շատ ի զեւսան. շատց ի սօղն էւսն սեղան:

50.

ՀԱՏԱԿՈՏՈՐՔ ԱԻԵՏԱՐԱՆԻ

?

Աւետարանի սոյն մասորդը՝ ող վերջին ցուցակագրող մը դէպք եւ ուրիշ աւետարանի մը վերջը եւ ըստ այժմ՝ զրոյնակներ էր լինող, համեմատ այդ ծնագրէն՝ զոր առանձին թիւի տակ: Յիշալ մասորդը կը պարունակէ այժմ 51 թիւը — 102 էջ, որոնք անընդհատ շարունակութիւն չեն, այլ զանազան մասեր Մարկոսէն, Դուկասէն եւ Յովսէփէն. մծոթիւնը ի 19×15 սմ. գրութիւնը շատ մաքուր, երկրիւն, իւրացանչիւր 14×4 սմ.: Գրութիւնը գեղեցիկ եւ ընտրեղ բոլորգիր. Թամար սեւ. սկզբնատողը եւ սկզբնատունը կարմիր. տող 21: Նիւթ՝ թուղթ. հանգամանք մծն մաքուր շատ մաքուր. լուսանցադարձող մաքուր եւ գեղեցիկ. գրիչ, թուական են անմանօթ, որովհետեւ տող մ'անգամ յիշատակութիւն չկայ:

51.

ՀԱՏԱԿՈՏՈՐՔ ՄԱԿՏՈՑԻ

?

Մաշտոցի յիշալ հատակտողը կը պարունակէ թուղթ 10 — էջ 20. մծոթիւն 21×15,5 սմ. զրութիւն երկրիւն, իւրացանչիւր 15×4 սմ. գիր՝ բոլորգիր. Թամար սեւ. վերնագրերն ու սկզբնատունը կարմիր. տող 21. Նիւթ՝ թուղթ. հանգամանք գոհացող: լուսանցադարձող չկան. զրիչ են անմանօթ, որովհետեւ յիշատակութիւն չկայ:

2. Յ. ԱՃՈՒՆԻԱՆ

